

Міжнародні стандарти і європейський досвід діяльності адвокатури

В Інституті законодавства Верховної Ради України відбувся круглий стіл «Реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність: міжнародні стандарти та європейський досвід».

У заході, організованому спільно з Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики, взяли участь науковці, народні депутати, керівництво Національної асоціації адвокатів України, Вищої кваліфікаційної дисциплінарної комісії адвокатури, судді Верховного Суду, представники Національної асоціації адвокатів України, низки адвокатських бюро та об'єднань.

Відкриваючи обговорення, виконувач обов'язків директора Інституту законодавства, член-кореспондент НАН України Євген Бершеда відзначив значущість міжнародних стандартів у вимірі подальшого розвитку вітчизняної системи адвокатури.

Член Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, народний депутат Сергій Демченко охарактеризував нинішню законопроектну роботу з питань удосконалення законодавства про адвокатуру, передумови законотворчих ініціатив. Він озвучив власну позицію щодо потреби збереження процесуальних гарантій адвоката для захисника громадянина в суді з метою належного захисту прав людини та вказав, що, скасовуючи адвокатські привілеї, держава обмежить права людей на професійну правову допомогу.

Голова Національної асоціації адвокатів України, заслужений юрист України Лідія Ізовітова наголосила на потребі урахування позиції адвокатської спільноти в рамках подальшого опрацювання змін до законодавства у сфері адвокатури, провела ґрунтовний аналіз висновків Конституційного Суду України, схвалених щодо проектів змін до Конституції у вимірі статусу адвокатури та захисту.

Голова Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури Сергій Вілков констатував, що наявні норми законодавства України щодо захисту адвоката часто не мають належної практичної реалізації, що, серед іншого, знаходить свій вимір у практичній відсутності випадків ефективного застосування покарань до осіб, які протиправно посягали на права та законні інтереси адвоката. Він відзначив роль Конвенції 1950 року та відповідної практики Європейського суду з прав людини як стандартів діяльності адвокатури, наголосив на практичній проблемі відсутності ефективних механізмів дисциплінарного впливу на інших, ніж адвокати, представників осіб у судових процесах.

Представник Національної асоціації адвокатів України Тарас Ламах наголосив на потребі доопрацювання норм Кримінального процесуального кодексу з метою реального забезпечення реалізації прав адвокатів, гарантованих законодавством про адвокатуру. Доповідач констатував, що відсутність таких прямих процесуальних гарантій, через традиційне в Україні

пострадянське сприйняття кримінальних проваджень, нівелює на практиці засади змагальності сторін, відображені в Конституції України та закріплені в міжнародних стандартах.

Суддя Верховного Суду, професор Олександра Яновська поділилася з учасниками круглого столу практичним досвідом якісної реалізації адвокатами власних процесуальних прав та обов'язків, вказала на необхідність неухильного дотримання, зокрема й стороною захисту, принципів судочинства, включаючи право сторін на розгляд справи в розумний строк, наголосила, що адвокатура та адвокат у процесі є невід'ємною частиною системи здійснення правосуддя.

Проректор Вищої школи адвокатури Ірина Василик засвідчила необхідність активізації співпраці Національної асоціації адвокатів України та Інституту законодавства у вимірі експертної й наукової роботи з питань удосконалення законодавства про адвокатуру та процесуальних законів. На її переконання, розробка проектів законів про адвокатуру має здійснюватися з обов'язковим залученням науковців та експертів Національної асоціації адвокатів України.

Головний науковий співробітник Інституту законодавства, професор Борис Бабін вказав на недоліки реалізації міжнародних договорів та актів міжнародних організацій, що впливають з окремих норм законодавства про адвокатуру та Правил адвокатської етики. Він констатував, що в практиці Європейського суду з прав людини обмеження й утиски з боку органів влади діяльності адвокатів, як правило, розглядаються у вимірі порушення державою права на захист особи, чий інтерес представляє захисник, а тому часто виникають складності застосування європейських правових стандартів для захисту прав безпосередньо адвоката, а не інтересів клієнта.

Адвокат Олег Малиновський у виступі зазначив, що постійне змінення законодавства про статус адвокатури унеможлиблює якісну реалізацію попередніх моделей, виявлення їх переваг та слабких місць. Він висловив думку, що справжньою метою відповідних ініціатив щодо внесення змін до Конституції та законів є не питання підвищення якості захисту прав людини чи ефективності правосуддя, а практична проблема, пов'язана із представництвом у суді юридичних осіб, особливо державних інституцій, адже в найближчій перспективі вони будуть зобов'язані представляти себе виключно із залученням адвоката, що призводитиме до витрат коштів, зокрема й бюджетних.

Адвокат та експерт Венеціанської комісії Марина Ставнійчук наголосила на потребі дотримання принципу легітимної мети щодо будь-яких законодавчих ініціатив у вимірі зміни статусу та правових гарантій діяльності адвокатури. Вона вказала на важливість врахування у рамках відповідних правотворчих процесів не тільки договірних міжнародних стандартів та практики Європейського суду з прав людини, а й висновків Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії).

Адвокат та Координатор програми Ради Європи HELP від адвокатури Олена Сібільова обґрунтувала значущість правових гарантій діяльності

адвоката для реалізації принципу належного відправлення правосуддя та потребу розширення гарантій правової допомоги, зокрема через чіткіші процесуальні визначення прав помічника адвоката, доцільність законодавчого заохочення надання адвокатом послуг pro bono.

Адвокат та доцент Любов Крупнова констатувала, що в Україні ініціативи про внесення змін до законодавства про статус адвоката часто мали політичний характер через залучення конкретних адвокатів у справи проти окремих високопосадовців. Доповідач наголосила на потребі ефективнішого законодавчого забезпечення соціальних прав адвокатів, а також аспектів матеріально-технічного забезпечення адвокатської діяльності та доступу адвоката до всіх державних реєстрів.

Адвокат Вікторія Святоцька відзначила певну невизначеність змісту категорій «міжнародні стандарти» та «європейські стандарти» у вимірі надання гарантій адвокатури, адже ці терміни містяться лише в наукових працях та судовій практиці, а не в законодавстві, вказала на вирішальне значення адвокатського самоврядування в ефективному використанні та застосуванні таких міжнародних стандартів.

Доцент кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Захар Тропін охарактеризував історичний та сучасний зарубіжний досвід реалізації права людини на професійну правову допомогу, дослідив реалізацію взаємодії принципів змагальності та справедливості в іноземних правових системах.

Голос України. 2019. 12 грудня.